

JÓHANNA SVAVARSDÓTTIR

STARFSÞRÓUN STARFSMENNTAKENNARA

Í þessari grein er fjallað um starfsþróun starfsmenntakennara í ljósi niðurstaðna úr viðtalsrannsókn sem er hluti af meistaraverkefni höfundar til M.Ed.-prófs í menntunarfræðum við menntavísindasvið Háskóla Íslands og byggist á aðferðafræði eiginlegra rannsókna. Markmið með rannsókninni var að varpa ljósi á meginstrauma í starfsþróun starfsmenntakennara á Íslandi. Tekin voru viðtöl við sjö starfsmenntakennara í einum framhaldsskóla á höfuðborgarsvæðinu. Viðtölin fóru öll fram í skólanum og á starfstíma kennara að þeirra beiðni. Niðurstöður rannsóknarinnar benda til þess að starfsmenntakennarar líti svo á að starfsþróun felist fyrst og fremst í því að fylgjast með nýjungum og þróun í faginu. Hvati einstaklinga til þátttöku í starfsþróun kemur frá þeim sjálfum og byggist á metnaði gagnvart starfinu, faginu og nemendum. Gagnlegustu leiðirnar eru að þeirra mati að fara aftur út í atvinnulífið og starfa í faginu sem þeir kenna á sumrin og taka þátt í margskonar námskeiðum tengdum faginu.

Í upphafi greinarinnar er fjallað um breytt viðhorf til starfa og aukna kröfu um sérhæfingu og þekkingu. Þá tekur við umfjöllun um starfsþróun þar sem hliðsjón er höfð af viðtölum við starfsmenntakennara. Í greininni eru það starfsmenntakennararnir sem segja frá, þeirra orð fá að standa án mikillar túlkunar.

Jóhanna Svavarsdóttir

BREYTT VIÐHORF TIL STARFA

Á undanförunum árum hefur krafan um aukna þekkingu og sérhæfingu vaxið til muna. Breytingarnar kalla á önnur viðhorf til starfa. Einstaklingar bregðast nú orðið við þessu með skipulagðri starfsþróun til þess að vera betur í stakk búnir til að takast á við breytt starfsumhverfi. Í dag er það svo að ekki er hægt að segja að menntun sé eitthvað sem lýkur fyrir upphaf starfsferils heldur sé hún viðvarandi verkefni sem stuðlar að þroska, færni og lífsánægju (Illeris, 2011). Í dag verða flestir að bæta við sig menntun alla ævi og starfsmenn verða stöðugt að þroska hæfileika sína og færni til að mæta auknum kröfum og nýjungum í starfi frá vöggu til grafar jafnhliða öðrum störfum (Illeris, 2011). Kennarar hafa líkt og margar aðrar starfsstéttir fundið fyrir aukinni kröfu um að viðhalda þekkingu sinni og uppfæra hana í samræmi við þær breytingar sem eiga sér stað í samfélaginu, tækniframfarir og breytingar á nemendahópum. Mikil umræða um stöðu kennarastéttarinnar, kennaramenntun og starfsþróun kennara fer fram víða um lönd. Það kemur skýrt fram í þessari umræðu að þótt öflug grunnmenntun kennara sé mikilvæg skiptir enn meira máli að stuðla að markvissri faglegri starfsþróun kennara og starfstengdri símenntun (Mennta- og menningar- málaráðuneytið, 2010).

... STARFSÞRÓUN ER AÐ FYLGJAST
MEÐ ÞVÍ SEM ER AÐ GERAST Í
MÍNU FAGI ...

Í viðtölunum við starfsmenntakennara kemur nokkuð skýrt fram að starfsþróun í huga þessara einstaklinga er það sem snýr að faglega hlutanum, það að fylgjast með því sem er að gerast í greininni og reyna að ná sér í þekkingu til þess að geta miðlað henni til nemenda. Þeir telja flestir að fagið þeirra hafi breyst töluvert á undanförunum árum og áratugum og nefna þar á meðal efnin sem unnið er með, efnin í verkferunum, vélarnar sem notaðar eru og endalaus möguleikana miðað við hvernig hlutirnir voru áður.

Besta aðferðin við starfsþróun er að fara á kynningu í atvinnulífinu, fara út í atvinnulífið og sýningar hérlandis og erlendis. Við verðum að halda áfram og vera viðsýn, við búum við þau forréttindi að vera eyríki og getum sótt okkur þekkingu til Japans, Suður-Ameríku, Evrópu og víðar. Við getum tileinkað okkur það besta í aðferðum og tækni, við höfum fullt af hlutum umfram aðrar þjóðir. Smæðin hefur þau áhrif að við þurfum ekki að sérhæfa fólkið okkar, við getum verið með vött svið innan hvernar starfsgreinar.

... MIG LANGAR AÐ VERA BETRI Í DAG EN ÉG VAR Í GÆR ...

Starfsmenntakennararnir segja allir að hvatinn að starfsþróun komi frá þeim sjálfum og því sem þeir þurfi til að vera góðir fagmenn og kennarar. Það sé alltaf þörfin fyrir að bæta sig sem kennari og hafa metnað fyrir sjálfum sér og sínu starfi. Að geta bætt sig og náð lengra er alltaf kostur, sögðu flestir. Það er almennt viðhorf allra viðmælenda að það skipti þá máli að nemendur fari þannig frá þeim að þeir sem kennarar geti verið stoltir af þeim. Viðmælendur voru einnig sam- mála því að frumkvæðið að starfsþróun þeirra kæmi frá þeim sjálfum.

Ég tek þátt í starfsþróun vegna þess að mér líður vel í starfinu mínu, mér finnst gaman að kenna, ég fíla djöbbið og mig langar að vera betri í dag en ég var í gær. Ég hlakka til að mæta í vinnu á mánudaginn og það eru mikil forréttindi.

Allir þátttakendur í rannsókninni hafa mikinn metnað fyrir sinni grein og vilja skila frá sér góðum fagmönnum út á vinnumarkaðinn. Hvatinn til að bæta við sig hjá þeim flestum er persónulegur metnaður, þeir vilja að nemendum gangi vel í skólanum.

Ég vil gera vel við þá og ef ég fæ einhvern sem ekkert skilur né getur þá verð ég að matreiða þetta öðruvísi ofan í hann því héðan fer enginn nema að kunna það sem ég vil að hann kunni, það er mottó númer eitt, tvö og þrjú.

Það er þörfin fyrir að bæta sig sem kennari og metnaður hjá þeim sjálfum sem kallar eftir starfsþróun hjá viðmælendum.

Í enda dags þá hugsar maður með sér að vera hæfari í sínu starfi, og því hæfari sem þú ert því léttara er starfið, þá ertu ánægður í starfi og átt auðvelt með að miðla þannig að hvatinn hlýtur að vera það.

Ef þú hefur það ekki sjálfur er þá ekki betra fyrir þig að

fara í annað starf ... ég vil gera vel það sem ég er að gera og klára það... ef það dettur út þá verður maður að gera eitthvað annað, ég nenni ekki að mæta í vinnuna ef það er leiðinlegt.

... MENN ÞURFA AÐ VERA Á TÁNUM ...

Viðmælendum í rannsókninni bar saman um mikilvægi þess að fylgjast vel með og vera vakandi fyrir nýjungum þar sem þeir væru að kenna iðngreinar. Áhuginn skiptir miklu máli, hvort þú viljir gera betur en þú hefur verið að gera.

Menn þurfa að vera á tánum, hafa metnað og vera tilbúnir fyrir nýjungar – hafa áhuga fyrir því sem þú ert að gera og ákveða ekki fyrirfram að þú getir ekki gert eitthvað.

Viðmælendur telja að mikilvægt sé að fylgjast með því sem er að gerast í þeirri grein sem þeir kenna og ná sér í þekkingu til þess að geta miðlað henni. Þeir nefna að gríðarlega miklar breytingar hafi átt sér stað í faginu og að í raun hafi allt breyst. Það á sér stað þróun fyrir utan vegg skólans sem er nauðsynlegt að fylgjast með. Því er mikilvægt að taka mið af umhverfinu og kennarar mega ekki festast í eigin þvermóðsku. Það getur haft áhrif á útkomuna, það er nemandann sjálfan og þá kunnáttu, hæfni og færni hann tekur með úr skólanum. Því er mjög mikilvægt í verkmenntaskóla að vera með beintengingu við atvinnulífið, beintengingu við umboðsaðila því það eru þeir sem eru með það nýjasta í tækjum og tólum. Fyrirtækin sem þeir vildu fara í eru nútímaleg og innréttuð með nýjustu tækni. Þar gætu þeir náð sér í mikilvæga kunnáttu til að miðla svo til nemenda sinna. Einn viðmælenda sagði að tækjakostur skólans væri ekki nógu góður í hans fagi, þar vantaði margt af því nýjasta sem hefur verið að koma á markaðinn og of mikið bil væri á milli raunveruleikans og skólans. Þannig væri hvorttveggja; þörf og ekki þörf. Hann sagði að þó svo að tækin í kennslu væru kannski ekki tölvuædd þá notuðu þeir mikið tölvur og tölvusamsetningamyndir í kennslunni og því þyrftu þeir að vera vel með á nótunum í þeim efnum.

Ragnar Wessman matreiðslumaður við kennslu í Hótel- og matvæðaskólanum en Ragnar var ekki meðal viðmælenda í rannsókninni.

Það er margt ágætt í grunninn sem hægt er að nota fyrir ákveðna grunnhugsun en svo hefur margt bæst við eins og verkfæri, nýjungar í sambandi við vinnubrögð o.fl.

... SAMSTARF SKÓLA VIÐ AT- VINNULÍFIÐ ER LYKILATRIÐI ...

Ein af meginúrdstöðum rannsóknarinnar er að viðmælendur leggja áherslu á að starfsþróun þeirra fari fram utan vinnutíma og sé ekki hluti af daglegum störfum þeirra. Flestir viðmælenda fara í vinnu tengda faginu þeirra á sumrin og finnst mörgum það vera besta leiðin í starfsþróun. Þar kynnst þeir „raunveruleikanum“, það er þar sem hlutirnir verða til. Bent var á að ýmsir möguleikar væru á að vera í sambandi við umboðsaðila og þá sem eru að innleiða nýjungar.

Við heimsækjum aðila og ræðum við þá, því við þurfum búnað og efni sem við notum í kennslunni og þess vegna

erum við í sambandi við atvinnulífið í gegnum það, búnað og efni, það eru tveir mikilvægir þættir.

Samt sem áður var einnig bent á það að víða væri búið að loka á þá og að þeir fái ekki að koma í heimsóknir.

Eftir 9 – 11 [atburðina 11. september 2001] þá breyttist svo margt hjá alþjóðlegum fyrirtækjum að það komu alls konar reglur að utan sem hamlaði aðgengi ... þeir voru svo hræddir við að einhver ætlaði að setja eitrefni í tankana þeirra ... sem er mjög slæmt því oft eru þessi fyrirtæki með frábæran tækjakost og nýjungar sem er mjög lærdómsríkt að fá að skoða og jafnvel snerta á.

Flestir viðmælenda í rannsókninni voru þó á þeirri skoðun að það væri lykilatriði að auka samstarf skóla við atvinnulífið, eða eins og einn orðaði það: „Það þarf að vera stöðug víxlverkun milli skóla og atvinnulífs.“ Sumum fannst sem

Þessi tengsl væru ekki nægilega mikil og sögðu að eðlilegra væri ef samstarf við fyrirtæki og umboðsaðila væru meiri. Bentu þeir á að þeim þætti eðlilegt að þessi fyrirtæki kæmu í skólann eða fengju kennara og nemendur til sín, til að sýna og jafnvel kenna á ný tæki og tól.

Tveir viðmælenda höfðu hætt störfum sem kennarar og farið út í atvinnulífið, og stóð það upp úr í þeirra huga sem starfsþróun. Með orðum annars þeirra: „Ég fór út í atvinnulífið og efldi mig í starfi – hlóð mín batterí.“ Nokkrir viðmælenda voru á þeirri skoðun að „... verkmenntakennarar þyrftu leyfi til þess að fara út á vinnumarkaðinn, ... kannski hálf tölur ... í einhverju fyrirtæki ...“ en þá kemur upp spurningin um hvernig eigi að útfæra það? Væru þeir þá á launum sem kennarar eða kæmu inn sem starfsmenn hjá fyrirtækinu og færu svo til baka í kennslu? „Þetta væri alveg til þess vinnandi að gera þetta, en erfitt að koma í framkvæmd.“

LOKAORÐ

Það var áhugavert að sjá að viðmælendur, þó þeir væru á ólíkum aldri og með mislangan starfsaldur þá virðast þeir vera metnaðarfullir eldhugar sem leggja áherslu á að nemendur þeirra komi út í atvinnulífið með góða og nothæfa þekkingu. Þeir voru sammála þeirri hugmynd að starfsþróun felst að mestu leyti í því að fylgjast með nýjungum og því sem er að gerast í faginu sem þeirra kenna. Það að rækta náð samband við atvinnulífið og starfa tímabundið í sínu fagi í atvinnulífinu er besta og gagnlegasta starfsþróunin að þeirra mati. Starfsmenntakennurunum sem tóku þátt í þessari rannsókn varð tíðrætt um að þær breytingar sem átt hafa sér stað í faginu þeirra kalli á þörf fyrir starfsþróun. Margt væri ágætt í grunninn sem hægt væri að nota fyrir ákveðna grunnhugsun en margt hafi breyst. Því er samvinna milli atvinnulífs og skólanna mikilvæg og bent var á þá hugmynd að fyrirtækin komi með peninga og jafnvel tæki inn í skólana því skólarnir einir og sér hafi ekki bolmagn til þess að standa undir kostnaði vegna kaupa á tækjum sem þeir þurfa til kennslu. Það eru starfsmenntakennarar sem kenna framtíðarstarfsmönnum atvinnulífsins. Ef kennarar hafa ekki tækifæri til að fylgjast með nýjungum í sínu fagi, hvernig eiga þeir þá að kenna nemendum sínum slíkt?

HEIMILDIR

- Illeris, K. (2011). *The Fundamentals of Workplace Learning: Understanding How People Learn in Working Life*. London og New York: Routledge.
- Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2010). *Skýrsla nefndar um endurskipulagningu endurmenntunar kennara* (bls. 34). Reykjavík.

UM HÖFUNDINN

Jóhanna Sigríður Svavarsdóttir starfar sem flugfreyja hjá Icelandair og kennari hjá Mími-símenntun í Landnemaskólanum. Hún hefur lokið M.Ed-prófi frá Háskóla Íslands í menntunarfræðum, B.Ed-prófi frá Kennaraháskóla Íslands og leikskólakennaraprófi frá Fósturskóla Íslands.

ABSTRACT

The article examines the work development of teachers in vocational education based on the findings of an interview research, using qualitative research methods, which is part of the author's project for a master's degree in education studies at the School of Education of the University of Iceland. The aim of the study was to draw out accentuate the prevalent tendencies in the work development of teachers in vocational education in Iceland. Seven vocational education teachers at one upper secondary school in the capital area were interviewed. At the teachers' request all the interviews were taken in the school during working hours.

The findings of the study indicate that vocational teachers consider work development to depend primarily on staying abreast of innovations and development in the subject they teach. The incentive to take part in work development derives chiefly from themselves, their ambition for their work, the subject they teach, and their students. They consider taking summer jobs in their field and various courses related to their subject to be most useful.

The first part of the article deals with changing attitudes and increasing demand for specialisation and knowledge. Next work development is examined with regard to the interviews with the vocational teachers. The teachers explain their ideas in this article without much interpretation.